

Кушніренко Т.Ф., студент 6-МК курсу
НАВС

Науковий керівник: Камінська Н.В.,
доктор юридичних наук, професор
кафедри гуманітарних та загально-
правових дисциплін факультету № 2
НАВС

Запобігання злочинам Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України

Розглянуто проблемне питання щодо здійснення запобігання злочинам Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України. Визначений власний підхід щодо розподілу суб'єктів запобігання злочинам, а також визначено поняття «правоохоронні органи», яке широко використовується в теорії та практиці запобігання злочинності, але має різне тлумачення.

Забезпечення внутрішньої стабільності, правопорядку і законності у системі та механізмі функціонування Збройних сил України набуло особливого значення з моменту створення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Правоохоронні структури в армії завжди були необхідні. І наявність їх зумовлена виконанням покладених на них завдань, що не можуть виконуватися іншими посадовцями, чия діяльність безпосередньо не пов'язана з підтримкою правопорядку, дисципліни та законності. Реформування армії з часом почало вимагати створення окремого

спеціального органу збереження законності у війську, що відповідав би типовій структурі сучасної армії розвинутої європейської держави.

Військова служба правопорядку як правоохоронний орган у Збройних Силах України був створений 7 березня 2002 року і мав на меті продовжити роботу зі створення сучасного війська й вирішення низки важливих питань, що необхідно було докорінно змінювати.

Відповідно до законодавчої бази і базуючись на завданнях правоохоронних підрозділів армій розвинутих країн світу, на початку формування ВСП були визначені пріоритетні завдання роботи. Насамперед це:

забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців, запобігання злочинам, іншим правопорушенням, їх розкриття, захист життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, захист майна Збройних Сил від розкрадання й інших протиправних посягань. Також на ВСП покладаються протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах.

Серед головних напрямків роботи щодо запобігання протиправної поведінки військовослужбовців і працівників є загально-соціальне, що включає організацію і проведення виховної роботи з особовим складом військових частин.

Соціально-криміналістичне запобігання включає визначення об'єктів і груп ризику, а також індивідуально-виховну роботу з конкретними військовослужбовцями. Кримінальне запобігання полягає в роботі органів управління Служби правопорядку щодо виявлення і розкриття злочинів та інших правопорушень. Окрім цього, при виявленні й усуненні причин і умов правопорушень вживаються заходи щодо їх усунення. Це робиться шляхом внесення подань (службових листів) командирам, що містять пропозиції щодо проведення конкретних заходів.

Не останню роль відіграють і патрульно-постова служба, охорона і розшукова робота у підтриманні статутного порядку в гарнізонах. Головний результат - протидія порушення військовослужбовцями громадського порядку у стані алкогольного сп'яніння, забезпечення охорони і порядку на гаупт - вахтах, організація розшуку військовослужбовців, які самовільно залишили підрозділ.

Згідно Конституції України, центральне ядро суб'єктів, які безпосередньо здійснюють діяльність щодо запобігання злочинам, утворюють правоохоронні органи, адже забезпечення державної безпеки покладається саме на них. Поняття «правоохоронні органи» широко використовується в теорії та практиці запобігання злочинності, але має різне тлумачення. Окремі науковці охоплюють цим поняттям усі державні органи і громадські організації, хоча б у деякій мірі наділені правоохоронними функціями. [3] Інші розглядають його у широкому змісті, до якого включають усі державні органи, наділені повноваженнями контролю за додержанням законності і правопорядку, а також у вузькому - державні органи, спеціально створені для забезпечення законності і правопорядку, боротьби зі злочинністю, яким надані повноваження застосовувати заходи примусу і перевиховання

правопорушників (Військова служба правопорядку, суд, органи юстиції, прокуратура, органи внутрішніх справ, безпеки). [3]

Суб'єкти запобігання злочинності - це державні органи, службові особи, недержавні організації і громадяни, які здійснюють відповідний вплив на визначений об'єкт з метою запобігання злочинам. На думку багатьох кримінологів - науковців, одні з них (суб'єкти соціальної профілактики) здійснюють запобігання не примусовими методами, інші (суб'єкти заходів безпеки, компенсації і покарання) - з використанням методів примусу. [5].

Окремі кримінологи визначають у першій групі суб'єкти загально соціального запобігання, до яких відносять регіональні та місцеві органи влади і управління, а також громадські формування, які безпосередньо не виконують правоохоронних завдань (міністерства, партії, профспілки, церква та інші), а до другої групи відносять суб'єкти спеціально-кримінологічного запобігання (МВС, прокуратура, суд, приватні і громадські охоронні структури та інші). [4] У цьому контексті викликає сумнів доцільність виділення в окрему групу суб'єктів працівників вищезазначених органів і установ, які здійснюють індивідуальну профілактику (дільничний інспектор, оперуповноважений карного розшуку та інші службові особи).

Важливе значення для науково обгрунтованої класифікації має врахування функціонального підходу, що використовують О.М. Бандурка і Л.М. Давиденко при визначенні власного підходу щодо розподілу суб'єктів запобігання злочинам:

1) суб'єкти, які визначають основні напрямки, завдання, форми та методи протидії злочинності в країні;

2) суб'єкти, які здійснюють інформаційно -аналітичне забезпечення протидії злочинності;

3) суб'єкти, які виявляють криміногенні фактори і сигналізують про них;

4) суб'єкти, які безпосередньо реалізують заходи щодо реагування на окремі злочини, а також заходи щодо послаблення або нейтралізації криміногенних факторів, зокрема щодо корекції особистісних деформацій та усуненню обставин, що їх сформували. [5]

Саме цей підхід відрізняється більш суттєвим науково-практичним рівнем узагальнення.

Запобігання злочинам розглядається як комплекс заходів економічного, соціального, ідеологічного, культурного, виховного, законодавчого та іншого характеру, спрямованих на усунення, послаблення або нейтралізацію причин та умов злочинності. Ця діяльність класифікується за: рівнем, механізмом, обсягом, змістом заходів та суб'єктами її реалізації. Правове підґрунтя діяльності щодо запобігання злочинам, яке базується на Конституції України, законодавчих та інших нормативно-правових актах. За рівнем заходи запобігання можуть здійснюватися на всій території України (державний рівень) або в окремому регіоні (регіональний рівень), на місцях (місцевий рівень), у відповідній галузі господарства (галузевий рівень) або на

Кримінологія фактично визначилась щодо рівнів реалізації заходів запобігання злочинам стосовно груп населення (загальне запобігання) або стосовно конкретної особи (індивідуальне запобігання).

Державна система запобігання злочинам повинна мати власне законодавче підґрунтя, яке визначає загальні засади, принципи, суб'єктів, форми та інші важливі положення щодо цієї сфери діяльності, а також окремі законодавчі і нормативно-правові акти, які мають регулювати застосування заходів впливу такого запобігання.

Основні принципи діяльності щодо запобігання злочинам вимагають обов'язкового закріплення на законодавчому рівні.

У запобіганні злочинам повинні використовуватися різноманітні за змістом заходи, що в цілому утворюють систему економічних, політичних, правових, психологічних, організаційних, технічних, соціальних, ідеологічних та інших чинників. Кримінологічна теорія вимагає наукового дослідження зазначених факторів та вивчення механізму їх впливу на причини і умови правопорушень.

Якщо розглядати у широкому розумінні то тією або іншою мірою запобігання злочинам здійснюється всіма складовими державного контролю над злочинністю. Призначення покарання має на меті не лише відтворення справедливості, але й запобігання нових злочинів засудженим та іншими особами.

Більш цілеспрямованим є запобігання реально можливим злочинам з боку конкретних осіб, які висловили свої наміри або готуються до злочину. І нарешті, як виключення із загального визначення превентивних заходів, припинення вже розпочатого злочинного посягання (до моменту закінчення та заподіяння шкоди) теж розглядається як індивідуальна форма спеціального кримінологічного запобігання, хоча вона не виключає притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за замах на злочин чи вчинення при цьому іншого правопорушення, наприклад, за незаконне зберігання вогнепальної зброї тощо. Адже запобігання складає соціальну цінність не лише скороченням сфери застосування кримінально-правових норм, але й зменшенням так званої ціни злочинності, її шкідливих наслідків. У багатьох випадках ці наслідки є невідворотними (смерть, втрата здоров'я тощо), а тому припинення агресивних проявів має важливе превентивне значення незалежно від того, що винні часом підлягають кримінальній відповідальності. До того ж запобігання шкідливих наслідків завжди розглядається як обставина, що пом'якшує покарання.

На відміну від загально-соціальних програм, спрямованих на покращання економічного стану, розвиток культури, освіти та охорони здоров'я, спеціально-кримінологічні превентивні заходи мають на меті контроль над злочинністю без застосування репресій. Саме це відокремлює їх від усіх інших державних рішень, які так або інакше впливають на стан злочинності в країні. Але не слід вдаватися до інших крайностей і повністю заперечувати примусові заходи у процесі здійснення, запобігання. Адже

профілактичний примус дає можливість уникнути застосування більш суворого і тяжкого, тобто покарання за вчинений злочин.

Таким чином, запобігання злочинності як родове поняття є система заходів, які вживає суспільство для того, щоб стримувати зростання злочинності і, по можливості, знизити її реальний рівень шляхом усунення та нейтралізації її причин та умов, що їй сприяють, а також через запобігання та припинення окремих конкретних злочинів.

У кримінологічній літературі, зокрема у підручниках та навчальних посібниках, спостерігається також розбіжність поглядів щодо об'єктів та суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання і класифікації таких заходів. На мою думку, ці погляди значною мірою визначають перспективи майбутньої кримінологічної теорії і практики, а тому заслуговують на розгляд.

Таким чином, на сьогодні ВСП, як правоохоронний орган, повною мірою став дійсним гарантом порядку й дотримання необхідного рівня законності у військах, що спрямований на запобігання злочинам.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - С. 141.
2. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. -2002. - № 32. - С. 225.
3. Про заходи щодо створення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України: Наказ Міністра оборони України від 12 червня 2002 року № 198
4. Саржевський О. Військова служба правопорядку у Збройних Силах України: історичний аспект / О. Саржевський // Право військової сфери. - 2007. - № 6. - С. 10-12.